

*Оксана Ярославівна Лапка,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0002-7017-1273*

*Марина Миколаївна Семко,
старший викладач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0009-0007-9070-0199*

ВПЛИВ ПРАВОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ПРАВОТВОРЧОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. У сучасному світі глобалізаційні процеси, зокрема в правовій сфері, сприяють зближенню правових систем, уніфікації підходів до розуміння різних правових явищ і впровадженню позитивних практик демократичних держав. Глобалізація в правовій сфері вирізняється своєю специфікою, оскільки цей процес проникає в різні компоненти національної правової системи, включаючи як статичні, так і динамічні аспекти. Він проявляється на різних рівнях та у всіх структурних частинах правової системи, що відображається у різних дослідженнях та оцінках більшості фахівців.

Головним напрямом впливу глобалізації на право є його універсалізація, яка полягає у виробленні єдиних спільних базових принципів і інститутів права, усуненні суперечностей між національними правовими системами. Своєю чергою право стає важливим інструментом глобалізації, оскільки відсутність єдиного правового поля, його недостатня сформованість гальмують процеси глобалізації в різних сферах формування і функціонування світового суспільства. Окрім того, право виступає головним ідеологічним підґрунтям глобалізації, що покликане стримувати негативні сторони і наслідки глобалізації [1, с. 403].

Під впливом глобалізаційних процесів змінюються сутність і зміст права, адже внутрішньо-державні правові стандарти, які наповнюють формально-юридичний зміст права, послідовно витісняються наддержавними, глобальними стандартами. Впливу зазнають і форми права. Відзначається широке використання у якості джерел національного права юридичної угоди, судової практики та судового прецеденту. Відбувається певний вплив на процеси правотворчості та правозастосування.

Проблема впливу правової глобалізації на формування судової правотворчості в Україні є актуальною з декількох причин: глобалізація приводить до зміни суспільного контексту, включаючи розуміння прав та справедливості; Україна активно інтегрується в міжнародні економічні, політичні та правові структури, такі як Європейський Союз, Рада Європи тощо. Це створює потребу у врахуванні міжнародних стандартів у національному законодавстві та судовій практиці; процес реформування своєї національної правової системи потребує підвищення ефективності судочинства та захисту прав і свобод громадян та ін.

Отже, проблема впливу правової глобалізації на формування судової правотворчості в Україні є актуальною з огляду на необхідність адаптації національної правової системи до сучасних міжнародних стандартів і практики, забезпечення прав людини та зміни суспільного контексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз розвитку правотворчої практики судів з огляду глобалізаційних процесів показує на необхідні вдосконалення правових принципів та інститутів для відповіді на нові виклики та потреби сучасного світу. Судова правотворчість може

створювати нові правові прецеденти та встановлювати принципи, які відповідають глобальним стандартам.

Окремі аспекти судової правотворчості стали предметом дослідження таких вчених, як: М. Вітрук, Т. Гриневич, Р. Загурський, А. Карапетов, М. Козюбра, П. Комар, Л. Луць, О. Мартиненко, М. Марченко, Н. Пархоменко, М. Сірій, О. Скакун, О. Соломонюк, Н. Стецик, Г. Тимченко, С. Шечук та ін. Однак, будучи фактично новим предметом дослідження у науковому середовищі, у вітчизняній науці відсутні комплексні теоретико-методологічні дослідження судової правотворчості.

Дослідження судової правотворчості є вкрай важливим для забезпечення справедливості та правозахисту в суспільстві. Розуміння процесів судової правотворчості допоможе ідентифікувати можливі прогалини у праві та вирішити суперечності в судовій практиці.

Мета статті – теоретико-правовий аналіз судової правотворчості крізь призму глобалізаційних процесів.

Основні результати дослідження. Конституційна реформа у сфері правосуддя 2016 року в Україні була спрямована на підвищення незалежності судової системи та зміцнення правової держави. Вона привела до змін у законодавстві, що передбачають перехід від концепції підпорядкування судів виключно закону до підкреслення верховенства права. Як наслідок цього судді стали здійснювати свою діяльність не лише на основі чітких законодавчих норм, а й керуватися загальноприйнятими принципами правової держави та міжнародними стандартами правосуддя.

Ця реформа визначила новий контекст для діяльності судової системи України, спрямований на підвищення рівня її незалежності та ефективності. Зміни у законодавстві відобразили бажання створення судової системи, що відповідає найвищим стандартам справедливості та дотримується принципів правової держави.

Сьогодні спостерігається тенденція до визнання активної ролі суду у процесі правотворчості. Однак, як зазначає М. Козюбра, все ще зберігаються діаметрально протилежні підходи до з'ясування взаємозв'язків між правотворчістю і правосуддям. Поряд із беззастережним визнанням судової правотворчості, кількість прихильників якої серед вітчизняних правознавців і представників судової влади за роки української незалежності помітно зросла, в юридичній літературі нерідко трапляється також категоричне заперечення будь-яких взаємозв'язків правосуддя і правотворчості [2, с. 39].

Деякі науковці вважають, що надавати суддям право творити норму права може призвести до небажаного результату. Так, Н. Пархоменко наголошує на тому, що, вимагаючи від суддів справедливих рішень, все ж існують побоювання надати суддям можливостей до «творчого компонента», ставлячи їм при цьому за приклад «творчий підхід» суддів Європейського суду з прав людини, вважаючи, що в Європі судді підготовлені, а у нас «недосконала судова система, немає об'єктивного підбору кандидатів на посади суддів» [3, с. 336]. Однак, незважаючи на такі побоювання, питання судової правотворчості стає все актуальнішим у країнах континентального права, зокрема і України.

Щодо цього слушною, на нашу думку, є позиція О. Скакун, відповідно до якої «принцип поділу влади не може виключати внесок суду до правотворчості, наявність у нього специфічних нормотворчих функцій, зумовлених необхідністю постійно враховувати поступ соціального життя» [4, с. 306]. Суди, як органи влади, мають специфічні функції, пов'язані з захистом прав і свобод громадян, вирішенням правових конфліктів і забезпеченням правопорядку. У зв'язку з цим суди можуть робити свій внесок у формування права шляхом інтерпретації законодавства, створення прецедентів та розв'язання складних правових ситуацій. Безперечно, така правотворчість має бути обмеженою й підконтрольною. Суди повинні діяти в межах закону та обмежуватися встановленими процедурами та правилами. Їхні рішення мають ґрунтуватися на чітких юридичних основах та ураховувати загальноприйняті принципи права.

Отже, судова правотворчість має бути підзаконною, субсидіарною і відповідати загальноприйнятим нормам і принципам правової держави. Вона є необхідним елементом судової діяльності, спрямованим на забезпечення справедливості та верховенства права.

Судова правотворчість особливого значення набула в умовах воєнного стану. Адже в умовах війни постають нові виклики перед органами публічної влади та правовою державою загалом. Саме

на судові органи покладається обов'язок забезпечення захисту прав і свобод громадян, збереження правопорядку, вирішення конфліктів і забезпечення законності та легітимності дій влади в умовах воєнного конфлікту. З огляду на це необхідно погодитись з представником школи юридичного позитивізму Герберт Харт, який стверджував, що у важких справах (таких, для вирішення яких не існує прийнятних норм права або існують конфліктуючі прецеденти чи неясні статутні норми) судді здійснюють правотворчість [5, с. 129; 6, с. 225]. Вони здійснюють правотворчість виправдано, адже законодавці не ясновидці: не можуть передбачити всіх ситуацій, що виникнуть у майбутньому, а отже, немає жодної можливості, аби вони створили абсолютно чіткі й зрозумілі норми права, в яких не буде ніяких елементів невизначеності. Тому судді в таких ситуаціях виконують функції законодавців, заповнюючи прогалини в законодавстві своєю правотворчістю [7, с. 298–299].

В енциклопедичній літературі «судова правотворчість» (judicial lawmaking – «право, що створене судьями»), або «суддівське право» (judge made, judicial or case law) позначаються судові рішення, в яких шляхом тлумачення змінюється зміст законодавства, або встановлюється значення, яке законодавець ніколи не закладав при прийнятті нормативно-правових актів. У первісному значенні вживається як право, що встановлюється в судовому прецеденті або в судовому рішенні, або як право, що походить із судового рішення на відміну від нормативно-правових актів або адміністративної практики. Термін «суддівське» або «судове право» є синонімом судової правотворчості та певним функціональним елементом судового прецеденту, принаймні всі ці терміни відображають одне й те ж явище у національних правових системах [8, с. 585–586; 6, с. 9]. Таке трактування судової правотворчості фактично акцентує увагу на тому, що вона має місце у випадку, коли в нормативно-правових актах не врегульовано окремі питання і суд у процесі інтерпретації формулює відповідне судове рішення у конкретній справі.

У сучасній науковій літературі більшість науковців судову правотворчість розглядають як різновид правотворчості (О. Калістратова, П. Комар, О. Соломонюк Н. Стецик, Н. Філик, С. Шевчук та ін. [9; 10; 11; 12]). Так, судову правотворчість як різновид правотворчості розглядає Н. Стецик. З позиції науковця її загальними ознаками є: здійснення спеціально уповноваженим суб'єктом; спрямованість на створення, зміну або скасування нормативних приписів; визнання її процедурно-процесуальною діяльністю; закріплення її результатів у певних юридичних актах-документах. Специфічними ознаками, що відрізняють її як від інших видів правотворчості, так і від інших типів юридичної діяльності є: 1) здійснення спеціально уповноваженими судовими органами; 2) пов'язаність із реалізацією функцій судової влади; 3) здійснення в особливій процесуальній формі; 4) спрямованість правотворчої активності на встановлення нормативно-правових приписів; 5) їх фіксація в судових правотворчих актах» [11, с. 1]. У цьому випадку науковець передусім акцентує увагу на тому, що судовій правотворчості притаманні ознаки правотворчості. Також, враховуючи особливості суб'єкта судової правотворчості та його діяльності, виділено й особливі ознаки.

Досліджуючи особливості правотворення в діяльності судових органів, Н. Філик і О. Калістратова теж акцентують увагу на окремих ознаках судової правотворчості, яку розглядають як самостійний вид правотворчості. Зокрема, на відміну від Н. Стецик, науковці акцентують увагу на тому, що судова правотворчість здійснюється вищими судовими органами в рамках їх компетенції [9, с. 43]. Не вдаючись у докладне дослідження цього питання, на нашу думку, важливо зазначити, що судова правотворчість не обмежується лише вищими судовими органами. Фактично судова правотворчість відбувається на всіх рівнях судової системи, включаючи й нижчі інстанції. Вищі судові органи, такі як апеляційні та касаційні інстанції, можуть розглядати справи та виносити рішення, які можуть визначати правові прецеденти, але вони не є єдиними суб'єктами судової правотворчості.

Судова правотворчість відбувається шляхом розгляду справ і винесення рішення на всіх рівнях судової системи, включаючи перші інстанції. Кожен суддя має можливість впливати на правову практику через свої рішення, здійснюючи, зокрема, тлумачення законодавства. Відповідно судова правотворчість є розподіленим процесом, який відбувається на всіх рівнях судової системи і не обмежується виключно вищими судовими органами.

На думку Н. Гураленко, судову правотворчість можна визначити як зумовлену об'єктивними суспільними закономірностями комплексну діяльність суддів, що складається з розумово-пізна-

вальних операцій, у результаті яких у супроводжуваній системі джерел права з'являються нові елементи – акти судової правотворчості: судовий прецедент; нормативно-правовий акт, виданий судовою владою (з питань роз'яснення змісту норм права або затвердження процесуальних правил розгляду справ) [13]. У цьому випадку автор відходить від усталеної формули «діяльність суду – закон, який говорить». Він розглядає діяльність суду не просто як механічну процедуру, а акцентує увагу на результативності такої діяльності.

Як діяльність суду розглядає судову правотворчість і О. Мартиненко. З позиції науковця таку діяльність суд здійснює в процесі розгляду судової справи (зумовленої необхідністю подолання прогалин у нормативно-правових актах або відсутністю відповідної прецедентної норми, або необхідністю конкретизації вже існуючої юридичної норми, або її скасування), результатом якої постає норма права (в тому числі й така, що змінює або скасовує вже існуючу норму) або принцип, формалізований у мотивувальній частині судового рішення та обов'язковий для застосування при розгляді аналогічних судових справ [14, с. 4].

Безумовно, суд переважно здійснює правозастосовну діяльність. Розглядаючи конкретну справу, суд виносить рішення, яке повинно базуватися на конкретних нормах позитивного права. Однак, як свідчить практика, законодавець не завжди встигає за процесами, що зумовлені швидким розвитком відносин, він не може передбачити й законодавчо врегулювати усі обставини, особливо в умовах воєнного стану. Відповідно зміст окремих норм права має казуїстичний характер або взагалі не узгоджується з іншими законодавчими нормами, що вносить у правозастосовну практику судів певну неузгодженість [15, с. 103].

Суд, розглядаючи конкретну справу, зобов'язаний діяти та приймати рішення на основі закону. Однак, здійснюючи свою правозастосовну діяльність, він також повинен враховувати окремі факти та обставини, які не завжди врегульовані нормою права (законодавча прогалина). За цих обставин суддя не може відмовитись від вирішення справи, адже тоді йтиметься про відмову від правосуддя. Це положення набуло відображення і в законодавстві України. Так, у Цивільному процесуальному кодексі України міститься норма, яка встановлює, що у разі якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону), а за відсутності такого – суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права) (ч. 9 ст. 10). При цьому забороняється відмова у розгляді справи з мотивів відсутності, неповноти, нечіткості, суперечливості законодавства, що регулює спірні відносини (ч. 10 ст. 10) [16].

Отже, за наявності в законодавстві прогалин суд не може відмовити в правосудді. Суд зобов'язаний сформулювати правові положення, які уможливили б вирішити конкретну справу на основі принципів права, суспільних і моральних цінностей.

Необхідно погодитись з М. Курило, Д. Ясинок, які наголошують на тому, що поняття «законодавчі прогалини» та «судова правотворчість» стають взаємопов'язаними за умови, коли в процесі судового розгляду спірні відносини не є врегульованими нормами права, або урегульований неповністю, спірно чи нечітко [17, с. 82]. Це вимагає від суду долати такі прогалини шляхом правотворчого процесу.

Наведене вказує на існування взаємозв'язку між поняттями «судова діяльність» і «судова правотворчість», які співвідносяться як загальне і конкретне (ціле і частка) [18, с. 54]. Судова правотворчість втілюється в усталеній судовій практиці, яка є динамічним результатом судової діяльності.

Для дослідження сутності судової правотворчості цікавими є погляди С. Шевчука. Зокрема, науковець вважає, що судова правотворчість є особливим різновидом правотворчості, що передбачає діяльність вищих органів судової влади з метою створення необхідних умов для здійснення правосуддя, що не суперечить Конституції й загальноновизнаним принципам та нормам міжнародного права, спрямована на внесення вторинних (допоміжних, додаткових) змін до чинної системи права, що обумовлено необхідністю усунення невизначеності права, результатом якої стають норми, що закріплені у судових актах [6, с. 15]. При цьому вчений акцентує увагу на тому, що це не просто діяльність, а процес здійснення судовою владою правотворчої функції в поєднанні із її правозастосовною та інтерпретаційною функціями при розгляді конкретної справи, результатом якої є правоположення, що містяться у сформульованих судом у мотивувальній частині рішення, які мають обов'язкову силу не тільки для сторін у справі, а й для інших суб'єктів права відповідно до закону або в силу принципу ієрархічності судової

системи (обов'язковість рішень вищих судів для нижчих), або в силу їх переконливості при розгляді аналогічних справ [12].

О. Соломонюк, фактично підтримуючи позицію С. Шевчука, теж розглядає судову правотворчість як процес здійснення судовою владою правотворчої функції поряд з правозастосовною та інтерпретаційною, результатом є правоположення, що містяться у сформульованих судом рішеннях, що можуть мати обов'язковий характер не лише для сторін у справі, а й для інших суб'єктів правових відносин [10, с. 57]. Відповідно судова правотворчість являє собою процес, під час якого судова влада виконує правотворчу функцію поруч з правозастосовною та інтерпретаційною. Результатом цього процесу є утворення правових положень, які містяться у судових рішеннях, що мають загальнообов'язковий характер.

На результативність судової правотворчості вказує і Н. Гураленко. З позиції науковця в результаті судової правотворчості з'являються акти судової правотворчості: судовий прецедент; нормативно-правовий акт, виданий судовою владою (з питань роз'яснення змісту норм права або затвердження процесуальних правил розгляду справ) [13, с. 4].

Отже, у результаті судової правотворчості формуються два типи актів судової правотворчості: судовий прецедент та нормативно-правовий акт, виданий судовою владою. Судовий прецедент визначається як рішення суду, яке становить попередній зразок або правило для майбутніх судових рішень у схожих справах. Нормативно-правовий акт, виданий судовою владою, може включати в себе постанови суду щодо тлумачення змісту норм права або затвердження процесуальних правил розгляду справ. Обидва ці типи актів є важливими джерелами права, які впливають на розвиток правової системи та забезпечення її функціонування.

Говорячи про акти судової правотворчості, необхідно погодитись з С. Шевчуком, який наголошує на тому, що в судових рішеннях шляхом тлумачення змінюється зміст законодавства, або встановлюється значення, яке законодавець ніколи не закладав при прийнятті нормативно-правових актів [6, с. 9]. Це відбувається у тих випадках, коли конкретні обставини справи або нові обставини вимагають розширення або зміни трактування існуючих правових норм. Тож суди, вирішуючи конкретні справи, можуть вносити нові тлумачення або розуміння законодавства, що стають частиною судової практики і можуть мати великий вплив на подальшу інтерпретацію законів та правову практику в цілому.

Цей процес тлумачення законодавства судами може виникнути в ситуаціях, коли законодавство залишає певні питання або терміни неоднозначними чи недостатньо конкретизованими. Суди можуть стикатися з новими ситуаціями, які не були передбачені законодавцем під час прийняття нормативно-правових актів, і вирішувати ці питання шляхом тлумачення законодавства з урахуванням конкретних обставин справи. Це робить судову систему гнучкою та здатною адаптуватися до нових викликів та потреб суспільства, забезпечуючи при цьому збереження стабільності та надійності правової системи в цілому. Такий процес судового тлумачення може бути важливим для забезпечення розвитку правової доктрини та захисту прав і свобод громадян.

Доцільно також зауважити, що, будучи складним процесом, судова правотворчість усе ж регулюється існуючим комплексом правових норм. У контексті цього процесу важливо враховувати, що вирішення суддями правових питань базується на інтерпретації та застосуванні правових норм, які вже існують. Це означає, що судді не мають безумовної волі у формуванні нових правових принципів чи створенні нових норм. Вони зобов'язані дотримуватися існуючих правил та принципів законодавства у процесі прийняття рішень.

Отже, судова правотворчість оперує існуючим комплексом правових норм, які визначають рамки та межі дії судової діяльності. Судді у своїй роботі керуються не лише власними переконаннями чи суб'єктивними вподобаннями, а й чітко визначеними правилами та принципами права. Вони мають обов'язок дотримуватися й враховувати попередні судові рішення, засновані на законодавчих нормах та правовій практиці. Відповідно судова правотворчість не є результатом прояву суб'єктивної суддівської волі в одиночному розумінні. Вона ґрунтується на об'єктивних принципах права та правових нормах і відображає намагання суддів забезпечити справедливість, законність та стабільність правового порядку у суспільстві.

Враховуючи висновки, отримані в ході аналізу різних точок зору науковців щодо сутності та змісту судової правотворчості, пропонуємо такі її специфічні ознаки: особливий суб'єкт судової

правотворчості – суд, для якого правотворча функція не є основною [14, с. 7]; має другорядний характер, адже основною функцією суду є здійснення правосуддя, а не видання норм права [19, с. 7]; виступає як об’єктивний процес, що базується на системі вже існуючих правових норм, а не на суб’єктивній волі суддів; має місце за наявності законодавчих прогалин і колізій; здійснюється специфічними способами, до яких можна віднести: інтерпретацію, конкретизацію оціночних понять і термінів, застосування аналогії закону і аналогії права, судовий нормоконтроль (редагування діючих нормативних правових актів або окремих приписів за умови їх суперечності акту більшої юридичної сили) [18, с. 66]; судові рішення стають основою для подальших судових рішень у схожих справах (судових прецедентів); у результаті розгляду справи формуються два типи актів судової правотворчості: судовий прецедент та нормативно-правовий акт.

Акумулюючи те спільне, що міститься в поглядах науковців, можна сформулювати таку дефініцію поняття «судова правотворчість» – це особливий різновид правотворчості, що являє собою процес, у рамках якого судді формують нові правові принципи, встановлюють тлумачення і застосування законодавства та вирішують правові питання, що не мають чіткого вирішення у законодавстві.

Висновок. Сучасні глобалізаційні процеси зумовлюють перегляд ролі органів державної влади, зокрема і судових органів, у формуванні права. Судовій правотворчості притаманні усі ознаки правотворчості, водночас вона наділена певними специфічними ознаками, які впливають з огляду специфіки суб’єкта та мети такої діяльності. При розгляді конкретних справ і аналізі їх обставин, з урахуванням принципів справедливості, загальноприйнятих норм права і міжнародних стандартів, суди формують нові правові принципи та прецеденти та розширюють обсяг правових засад у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Чубко Т. П. Глобалізація: поняття, вплив на сучасні державу та право. *Форум права*. 2010. № 1. С. 396–405.
2. Козюбра М. Судова правотворчість: аномалія чи іманентна властивість правосуддя. *Право України*. 2016. № 10. С. 38–48.
3. Пархоменко Н. М. Джерела права, проблеми теорії та методології. Київ: Юридична думка, 2008.
4. Скакун О. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
5. Харт Х. Л. А. Концепція права / пер. з англ. Н. Комарова. Київ: Сфера, 1998. 238 с.
6. Шевчук С. В. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні: монографія. Київ, 2007. 640 с.
7. Іванюра І. С., Шевченко Д. В., Сівець А. С. Судова правотворчість: природна особливість правосуддя чи його аномалія? *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Серія Право. Випуск 67. С. 296–301. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/01/58.pdf>
8. Black’s Law Dictionary Digital, 8th. West Academic. URL: <https://web.archive.org/web/20070519134548/http://www.westacademic.com/Students/ProductDetails.aspx?tab=1&productid=137640>
9. Філик Н. В., Калістратов О. О. Особливості правотворення в діяльності судових органів. *Юридичний вісник*. 2012. № 4(25).
10. Соломонюк О. Загальнотеоретичні концепції судової правотворчості. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Юриспруденція. 2016. № 23. С. 57–60.
11. Стецик Н. В. Судова правотворчість: загальнотеоретична характеристика. *Часопис академії адвокатури України*. 2010. № 9. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2010-3/10snvpzh.pdf>.
12. Шевчук С. Концепція «суддівського активізму» у контексті судової правотворчості. *Юридичний журнал*. 2008. № 12. URL: <http://justinian.com.ua/article.php?id=3096>
13. Гураленко Н. А. Судова правотворчість як спосіб конструювання правової реальності. URL: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/550/1.pdf>
14. Мартиненко О. О. Теоретичні засади судової правотворчості у концепції юридичного прагматизму: автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. 20 с.
15. Тимченко Г. П., Котвяковський Ю. О. До питання про судову правотворчість в цивільному судочинстві. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261684/258095>

16. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n6106>
17. Курило М. П., Ясинюк Д. М. Законодавчі прогалини та судова правотворчість: взаємозв'язок понять. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 77–82.
18. Комар П. А. Роль судової правотворчості в утвердженні принципу верховенства права: дис. ... доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спец. 081 «Право» / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2021. 242 с.
19. Загурський Р. Р., Гриневич Т. П. Судова правотворчість: сутнісна характеристика. *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 17–18 вересня 2021 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. С. 7–9.

References

1. Chubko T. P. Hlobalizatsiia: poniattia, vplyv na suchasni derzhavu ta pravo. *Forum prava*. 2010. № 1. S. 396–405.
2. Koziubra M. Sudova pravotvorchist: anomaliiia chy imanentna vlastyvist pravosuddia. *Pravo Ukrainy*. 2016. № 10. S. 38–48.
3. Parkhomenko N. M. Dzherela prava, problemy teorii ta metodolohii. Kyiv: Yurydychna dumka, 2008.
4. Skakun O. Teoriia derzhavy i prava: Pidruchnyk. Kharkiv: Konsum, 2001. 656 s.
5. Khart Kh. L. A. Kontsepsiia prava / Per. z anhl. N. Komarova. Kyiv: Sfera, 1998. 238 s.
6. Shevchuk S. V. Sudova pravotvorchist: svitovyi dosvid i perspektyvy v Ukraini: monohr. Kyiv, 2007. 640 s.
7. Ivaniura I. S., Shevchenko D. V., Sivets A. S. Sudova pravotvorchist: pryrodna osoblyvist pravosuddia chy yoho anomaliiia? *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. 2021. Serii Pravo. Vypusk 67. S. 296–301. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/01/58.pdf>
8. Blacks Law Dictionary Digital, 8th. West Academic. URL: <https://web.archive.org/web/20070519134548/http://www.westacademic.com/Students/ProductDetails.aspx?tab=1&productid=137640>
9. Filyk N. V., Kalistratov O. O. Osoblyvosti pravo tvorennia v diialnosti sudovykh orhaniv. *Yurydychnyi visnyk*. 2012. № 4(25).
10. Solomoniuk O. Zahalnoteoretychni kontseptsii sudovoi pravotvorchosti. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser. Yurysprudentsiia. 2016. № 23. S. 57–60.
11. Stetsyk N. V. Sudova pravotvorchist: zahalnoteoretychna kharakterystyka. Chasopys akademii advokatury Ukrainy. 2010. № 9. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2010-3/10snvpzh.pdf>
12. Shevchuk S. Kontsepsiia «suddivskoho aktyvizmu» u konteksti sudovoi pravotvorchosti. *Yurydychnyi zhurnal*. 2008. № 12. URL: <http://justinian.com.ua/article.php?id=3096>
13. Huralenko N. A. Sudova pravotvorchist yak sposib konstruiuvannia pravovoi realnosti. URL: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/550/1.pdf>
14. Martynenko O. O. Teoretychni zasady sudovoi pravotvorchosti u kontsepsii yurydychnoho prahmatyzmu: avtoref. ... k. iu. n.: 12.00.01 / Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. Kyiv, 2016. 20 s.
15. Tymchenko H. P., Kotviakovskiy Yu. O. Do pytannia pro sudovu pravotvorchist v tsyvilnomu sudochynstvi. *Elektronne naukove vydannia «Analitichno-porivnialne pravoznavstvo»*. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261684/258095>
16. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n6106>
17. Kurylo M. P., Yasyuk D. M. Zakonodavchi prohalyny ta sudova pravotvorchist: vzaïmozv'язok poniat. *Aktualni problemy vitchyznianoi yurysprudentsii*. 2022. № 1. S. 77–82.
18. Komar P. A. Rol sudovoi pravotvorchosti v utverdzhenni pryntsyphu verkhovenstva prava: dys. ... doktora filosofii z haluzi znan 08 «Pravo» za spets. 081 «Pravo» / Donetskyy natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stusa. Vinnytsia, 2021. 242 s.
19. Zahurskyi R. R., Hrynevych T. P. Sudova pravotvorchist: sutnisna kharakterystyka. *Rozvytok derzhavnosti ta prava v Ukraini: realii ta perspektyvy*: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Lviv, 17–18 veresnia 2021 r.). Lviv: Zakhidnoukrainska orhanizatsiia «Tsentrv pravnychykh initsiatyv», 2021. S. 7–9.

Лапка О. Я., Семко М. М. Вплив правової глобалізації на формування судової правотворчості в Україні

У статті здійснюється теоретико-правовий аналіз судової правотворчості крізь призму глобалізаційних процесів. Визначаються проблеми впливу правової глобалізації на формування судової правотворчості в Україні. На основі аналізу поглядів науковців зроблено висновок, що специфічними ознаками судової

правотворчості є: особливий суб'єкт судової правотворчості – суд; має другорядний характер; виступає як об'єктивний процес, що базується на системі вже існуючих правових норм, а не на суб'єктивній волі суддів; має місце за наявності законодавчих прогалин і колізій; здійснюється специфічними способами: інтерпретація, конкретизація оціночних понять і термінів, застосування аналогії закону і аналогії права, судовий нормоконтроль; є основою для подальших судових вирішень у схожих справах. Обґрунтована думка, що судова правотворчість – це особливий різновид правотворчості, що являє собою процес, у рамках якого судді формують нові правові принципи, встановлюють тлумачення і застосування законодавства та вирішують правові питання, що не мають чіткого вирішення у законодавстві. У результаті судової правотворчості формуються два типи актів: судовий прецедент і нормативно-правовий акт, виданий судовою владою.

Ключові слова: правова глобалізація, право, форма права, суд, правотворчість, судова правотворчість, тлумачення, судовий прецедент, прогалина, колізія.

Lapka O. Ya., Semko M. M. The impact of legal globalization on the formation of judicial law-making in Ukraine

The article provides a theoretical and legal analysis of judicial law-making through the prism of globalization processes. The problems of the impact of legal globalization on the formation of judicial law-making in Ukraine are determined. Based on the analysis of the opinions of scientists, it was concluded that the specific features of judicial law-making are: a special subject of judicial law-making – the court; has a secondary character; acts as an objective process based on the system of already existing legal norms, and not on the subjective will of judges; takes place in the presence of legislative gaps and conflicts; is carried out in specific ways: interpretation, specification of evaluative concepts and terms, application of analogy of law and analogy of law, judicial norm control; is the basis for further court decisions in similar cases. It is a well-founded opinion that judicial law-making is a special type of law-making, which is a process in which judges form new legal principles, establish the interpretation and application of legislation, and resolve legal issues that do not have a clear solution in legislation. As a result of judicial law-making, two types of acts are formed: judicial precedent and regulatory legal act issued by the judiciary.

Key words: legal globalization, law, form of law, court, law-making, judicial law-making, interpretation, judicial precedent, gap, collision.

DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-313-320